

Vrengt Livmor av Hanne Nilsen Nygård

- En tekst om sammenhengen mellom personlige erfaringer og kunst

Utgangspunktet for prosjektet *Vrengt Livmor*, var opplevelsen jeg hadde på sykehuset etter at jeg hadde født barnet mitt. Opplevelsen var fylt av sterke følelser, blant annet klaustrofobi, fremmedgjøring, ensomhet og følelsen av å miste meg selv. *Vrengt Livmor* er realisert i en rominstallasjon, bestående av en tekst presentert i form av et lydopptak, et fotografi/tegning, digital trykk på tekstil som ble sydd til en gardin og en pasientskjorte fra Ullevål sykehus (readymade). Det aktuelle prosjektet er en beskrivelse av de første dagene på sykehuset etter fødselen. På en nøktern måte har jeg gått tett inn på det som skjedde: om det å ikke få sove, om utfordringene i forhold til det å knytte seg til barnet sitt, og frykten for å ringe for mye på pleierne. Teksten rommer også journalføringer av hvilke medisiner jeg fikk, blodtrykksmålinger, klokkeslett osv. Teksten ender med en skildring av følelsen av oppløsning og erfaringen av å miste kontrollen og seg selv.

Prosjektet: *Vrengt Livmor*

Med økende forståelse for at mine personlige erfaringer kan være relevante i kunstsammenheng startet utviklingen av prosjektet.

Formen jeg valgte for *Vrengt Livmor* var, som allerede nevnt, å skrive en tekst. Jeg ville skrive meg innover og bakover. Jeg valgte å la teksten handle om en vrengt livmor: både bilde av og ideen om en vrengt livmor var noe jeg jobbet ut i fra. Hvorfor jeg valgte å bruke en vrengt livmor som utgangspunkt handler også om at det var det som skjedde med min livmor under fødselen. En livmor kan, slik jeg nå har erfart, vrenge seg dersom barnet tas ut for raskt. En livmor er et organ som vi har hørt mye om, men uten at vi kan så mye om den, for eksempel hvordan den faktisk ser ut. Fra bilder og bøker er vi godt kjent med illustrasjonene av livmoren og eggstokkene, men hvordan den faktisk ser ut, vet mange av oss lite om. Jeg synes også ideen om en vrengt livmor er interessant fordi det ligger en kompleksitet i det bildet. En livmor som er vrengt er både et sted, et rom, noe fysisk og kroppslig, men også en tilstand både fysisk og psykologisk. For meg ble den vrengte livmoren et bilde på følelsene jeg opplevde etter fødselen. Jeg likte også forestillingen om bevegelsen som finnes i det noe vrenger seg, og, i dette tilfellet, hvordan en livmor ser ut i det den vrenger seg. Bevegelsen ble også et bilde på det spennet jeg opplevde at jeg befant meg i etter fødselen: i den bevegelsen,

utenfor meg selv, og ikke i meg selv, og en som ikke er i kontakt med seg selv. For at livmoren skal bli hel igjen, må den vrennes tilbake. Når den er tilbakevrenget er den ikke like sterk eller stabil som den var før, og den kan ved senere graviditeter vrennes lettere. I teksten som jeg jobbet med om dagene på sykehuset skrev jeg om hva som hadde skjedd, blant annet at jeg ikke fikk sove, og hvordan jeg følte meg. Jeg forsøkte å ordlegge meg på nøkternt vis. Også på lydsporet (som spilles av gjennom høyttalere i utstillingsrommet) har jeg valgt å lese teksten på en enkel måte, for å ikke spille på patos, eller følelser. Jeg jobbet bevisst med at prosjektet ikke skulle fremstå som kun personlig og navlebeskuende. All handling foregår inne på rommet hvor jeg lå. Det som skjedde var at jeg forsøkte å få barnet mitt, en datter, til å sove i egen seng, slik at jeg skulle få sove. Så teksten handlet mye om forflytning av datteren min, ved hjelp av pleiere, frem og tilbake til hennes egen seng, mens jeg lå nesten uten å kunne bevege meg i egen seng (på grunn av keisersnitt).

Pasienten, en 31 år gammel kvinne uten tidligere medisinsk historie av betydning.

Jeg ligger på rommet, det er mørkt. Klokken er 01:24. Ved siden av meg er det en gardin som skiller meg og hun jeg deler rom med. Hun jeg deler rom med er andregangs-fødende. Nå har hun fått tvillinger. Hun tilkaller pleierne ofte. Hun sier at det er bare å ringe på pleierne. Lyden av snora. Pipelyden. En svak, men allikevel intens lyd. Kort, men bestemt. 1,5 sekund. Hun spør om hjelp av pleierne, spesielt til å koble seg på maskinen. En på hver pupp, en pupp av gangen. En maskin som suger ut melk. En elektrisk pumpemaskin. Maskinen durer, en konstant, insisterende during.

Jeg får ikke sove.

Babyen min ligger oppå meg. Jeg får ikke sove. Jeg tilkaller pleieren for å få hjelp til å legge henne over i den gjennomsiktede plastboksen som er hennes seng. Plastboks. Plastboks. Plastboksen står i et metallstativ på hjul.

(Utdrag fra teksten og lydinstallasjonen *Vrengt Livmor*, 2018)

I et medisinsk leksikon fant jeg et interessant fotografi av en vrenget livmor som inneholdt mye av den spenningen jeg kjente på. Fotografiet var et typisk medisinsk fotografi. Et organ fotografert, løsrevet fra kroppen. Fotografiet forstørret og printet jeg ut i svart-hvitt, og tegnet deretter oppå det. Jeg brukte ulike blyanter og fargeblyanter, fra mørk grå til hvit. Siden fotografiet var forstørret en del ganger, var det uklart, uskarpt og med synlige piksler. Gjennom en tidkrevende prosess tegnet jeg på fotografiet på en sirlig måte, for å forsterke og tydeliggjøre det som i utgangspunktet var et fotografi. Samtidig som det tegnende ble et eget lag, som gjorde resultatet til noe annet enn om det kun hadde vært et fotografi. Det kjentes viktig at det var jeg som tegnet på det, for å gi det et lag av noe subjektivt, min subjektivitet. ¹

Dette tegnede fotografiet trykket jeg deretter digitalt på et stoff, som jeg sydde om til en gardin. Den siste delen av installasjonen var en pasientskjorte (en readymade) fra Ullevål sykehus, som henger på en kleshenger på en knaggrekke. Den har fått tittelen «*En ny mor*».

Personlig kunst

- «Hvorfor er kvinner alltid så opptatt av kropp og relasjoner og sånt...»

For meg er noe av motivasjonen med å jobbe med det personlige knyttet til et underliggende ønske om at erfaringer fra det levde livet oftere lot seg observere i gallerirommet. Helt konkret savner jeg å se kunst som tematiserer relasjoner og de utfordringene jeg, som kvinne og mor, møter i hverdagen. Men, det å jobbe med det personlige og subjektive i en estetisk sammenheng er ikke uten utfordringer – i hvert fall ikke som kvinne. En del av meg kjenner på skam ved å si at det er denne type temaer jeg er opptatt av: å artikulere et slikt ståsted har, i vår kultur, noe klisjépreget og klamt over seg. Samtidig, ser jeg at det er akkurat denne skammen og ideen om at dette er en klisjé jeg vil til livs. Kunstfeltet har i alt for lang tid fungert som et slags patriarkat, og temaer knyttet til kvinnelige erfaringer blir ofte sett på som irrelevante og kjedelige.

Mange av de utfordringene jeg som kunstner står overfor når det er snakk om å utlevere noe personlig i kunsten, handler om *motivasjonen* for å utlevere det. Hvorfor ønsker jeg å fortelle om det jeg opplevde på sykehuset da jeg fødte? Er det av selvopptatte grunner, at jeg, for eksempel, ønsker publikums sympati? Bruker jeg kanskje kunsten som en form for terapi? Og, er fortellingen så subjektiv og spesifikk at det ikke er mulig for andre å relatere seg til den? Motivasjonen for hvorfor noe gjøres kan være vanskelig å få tak på, fordi den gjerne er sammensatt. Og *Vrengt Livmor* har også handlet om selvterapi, men ikke først og fremst om det. Overordnet er det at jeg har noe å fortelle: en historie som jeg ikke har hørt så ofte, en historie som jeg selv skulle ønske at noen hadde fortalt meg. Jeg tror ikke min opplevelse er unik, og derfor antar jeg at den estetiske bearbeidelsen av den, kan ha relevans for andre. Noe jeg også har fått erfare ved at fremmede som har sett utstillingen har kommet bort til meg å delt fra egne erfaringer, både kvinner og menn. Jeg bestreber meg på å si noe om det å bli mor, føde, og ligge på sykehuset fordi jeg opplever at de historiene som vi blir presentert for ikke gir et sant og helt bilde av disse erfaringene. Jeg mener også at det i de individuelle historiene finnes erfaringer som går utover akkurat det å føde, erfaringer som er mer generelle i forhold til det å være menneske.

I en samtale fra Nasjonalbiblioteket hvor temaet nettopp kretset om forbindelser mellom det personlige og det politiske påpeker prest og performancekunstner Gyrid Gunnes dette:

«at dette er ikke for å kritisere det å dele det personlige i det offentlige..., men at jeg tror at effekten av de personlige historiene blir mye større om man klarer å tilføre et analytisk nivå, i den fortellingen. At det ikke bare blir din fortelling, men også hva du vil si om samfunnet med den fortellingen. Det er ikke argument for å prøve å begrense, sette terskelen større for å delta, men det er noe med at gjennomslagskraften blir større hvis man gjør en oversettelse fra det private, til hvilke krav og hvilke kamper stiller jeg på bakgrunn av denne fortellingen.»¹

For at det personlige skal kunne virke med større kraft på publikum, vil det å peke ut hvilken tematisk sammenheng det personlige tilhører, bidra til en større grad av allmenngyldighet. Lenge tenkte jeg at det å skape en analytisk distanse og ikke fremstå som et offer var viktig: at jeg ikke kunne si det som det var, at jeg måtte pakke det inn, bruke bilder og metaforer, og liknende, for å forklare det. Men erfaringen min, med å jobbe med prosjektet er at desto nærmere jeg kom det personlige, desto mer interessant ble det. Det å jobbe med å komme tettere på følelsene og det å gjenfinne det som skjedde de første dagene på sykehuset var mest fruktbart. At jeg klarte å gjenetablere en «kontakt» med erfaringene fra denne tiden ble selve grunnlaget for de videre estetiske bearbeidelsene og perspektivforskyvningene.

Men er det relevant?

I den siste tiden har det kommet bøker om fødsel og barseltid, men av flere kritikere har disse blitt avskrevet som navlebeskuende og selvopptatte. Litterære behandlinger av grunnleggende erfaringer i et kvinneliv blir omtalt som om de er uten relevans for andre.² Når en mann skriver personlig om disse temaene; om skildringer av småbarns-liv, livet i en familie etc. – et nærliggende eksempel er Karl Ove Knausgård i «Min Kamp» – blir det sett på som stor kunst. Men, altså ikke slik for kvinner. Innenfor kunstfeltet og samtidskunsten, hvor gallerirom og museum er de stedene hvor vi spesielt utforsker mysteriene knyttet til det å skape, er

---

¹ 13.03.2018 «Det personlige og det politiske». En samtale mellom sosiolog Hannah Helseth, stortingsrepresentant Tina Bru, kriminolog Nora Mehsen og prest og performancekunstner Gyrid Gunnes på Nasjonalbiblioteket i Oslo. 27:17-28:24min

² Endre Rusets, «En tsunami av brystmelk treffer bokmarkedet denne høsten», i Dagbladets nettutgave: <https://www.dagbladet.no/kultur/en-tsunami-av-brystmelk-treffer-bokmarkedet-denne-hosten/70071456> (publisert, 04.08.18, lastet ned 11.03.19)

bemerkelsesverdig nok, fødsel som tema veldig fraværende. De få arbeidene som er skapt i tilknytning til den aktuelle problematikken har blitt sett på som noe kun personlig.³

Kvinnerens erfaringer av egne liv er kun erfaring, legens forståelse er kunnskap, skriver Toril Moi, om hvordan noe vektlegges.⁴ Dette er gjenkjennbare forhold fra tiden jeg var på sykehuset der jeg opplevde at min mening var ubetydelig i forhold til legens.⁵

En som problematiserer hvilke historier vi forteller og hva som regnes som relevant, er Ursula K. Le Guin. Hun skriver om at vi er oppfostret med å høre heltehistorier, om at de første menneskene, dvs. menn, de drepte med harde, spisse, våpen. Le Guin problematiserer en slik historieforståelse, og viser til at det første redskapet vi egentlig hadde var noe å bære i. At de første menneskene, dvs. kvinner samlet blader, røtter, bær osv., kvinnene drepte ikke. Men siden historien om de som samlet, ofte kvinner, ikke er like spennende eller heroiske, har den ikke fått like stor gyldighet. Heltehistoriene, om menn som drepte store ville dyr, med harde, spisse våpen er historiene vi har fått høre.⁶

Hvilke historier vi forteller, og hva som til enhver tid regnes for relevant er styrt ut ifra makt. Makten ligger i å eie historiene, og å bestemme hvilke fortellinger som kan si noe om hvordan det er å være menneske, og hvilke menneskelige erfaringer som har universalitet. Derfor er det viktig for meg å slutte å skamme meg over at det er det personlige og relasjoner jeg primært er interessert i, og, i stedet, ta eierskap til fortellingen.

Det personlige i det offentlige rom

---

³ Charlotte Jansen, «Sweet Push Baby», Elephant magazine, winter 2018-19, s.104-111.

⁴ Toril Moi, *Jeg er en kvinne*, Pax Forlag A/S, Oslo, 201, s 49

⁵ Innenfor sykehuset, slik de drives i dag, med større fokus på effektivitet og New Public Management bidrar jeg ser det til at det blir lite tid til å se eller høre på hver enkel pasient, noe som igjen kan bidra til pasienters fremmedgjøring, og unødvendig stress. Flere steder diskuteres det blant annet hvor raskt kvinner kan utskrives, noe som kan skape utfordringer mellom mor og barn, ved at for eksempel amming ikke er etablert før de reiser hjem.

⁶ Ursula K. Le Guin, «The Carrier Bag Theory of Fiction», 1986

En kunstner som jeg er inspirert av er Rineke Dijkstra. I prosjektet *New Mothers* (1994) ble jeg fasinert av at jeg faktisk fikk se hvordan det så ut når noen akkurat hadde født.⁷ Det var noe veldig privat som ble plassert i gallerirommet, men som ikke opplevdes som for privat, men opplysende og interessant. Det ble skapt en dirrende spenning gjennom hvordan hun hadde fotografert kvinnene som akkurat hadde gått igjennom en fødsel, de var formalistiske og enkle i formen, noe som stod i kontrast til temaet. Hun skildrer et intenst øyeblikk, tiden rett etter, eller kort tid etter en fødsel. Men der Dijkstra er opptatt av å vise frem den fysiske siden av å føde barn, fra flere ulike kvinner, har jeg vært mer opptatt av å forstå den ene i møtet med egne, subjektive reaksjoner.

En del av den fortellingen som blir fortalt når det gjelder det å få barn er hvor stort det øyeblikket er når vi får se barnet vårt for første gang. Jeg har hørt flere beskrive det som det lykkeligste øyeblikket i livet. For min egen del opplevde jeg det å få barn som noe veldig fremmed. En erfaring av fremmedgjorthet, i en situasjon hvor nærhet og tilknytning er forventet.

Opp gjennom kunsthistorien har vi blitt presentert for kvinnekropper som samlede, lukkede, enhetlige, og hele former.⁸ Modellert og formet av menn. Mor og barn som noe rent og pent. I Rineke Dijkstras portrettserie av *New Mothers* får vi se kvinnekropper som er åpne og rå, hvor blod renner ned på innsiden av låret, og hvor kjønnsårene ikke er striglet eller fjernet. Det bryter med den forestillingen vi er vant med, i forhold til hvordan kvinner ofte presenteres. Det å undersøke livmoren, i utbrettet og vrent form, rett etter en fødsel ble for meg viktig for å kunne forstå mer av de reaksjonene som jeg kjente på etter fødselen. Og i sin vrente form, fremsto den som sårbar, men samtidig åpen, ærlig og mottakelig for andres gjenkjennelse og historier.

---

⁷ Rineke Dijkstra (f.1959) presenterer gjennom prosjektet *New Mothers* (1994) tre kvinner etter at de har gått igjennom hver sin fødsel. Portrettene er i full-lengde, fargefotografier med hvite bakgrunns-vegger. Kvinnene står oppreiste, ikledd truse og bind, eller uten klær og holder sine nyfødte babyer og ser rett i kamera.

⁸ Lynda Nead, *The Female Nude: Art, Obscenity and Sexuality*, London: Routledge, 1992, s. 6.

ⁱ Vrengt Livmor, 2018, Blyant på fotografi, 43x30cm

